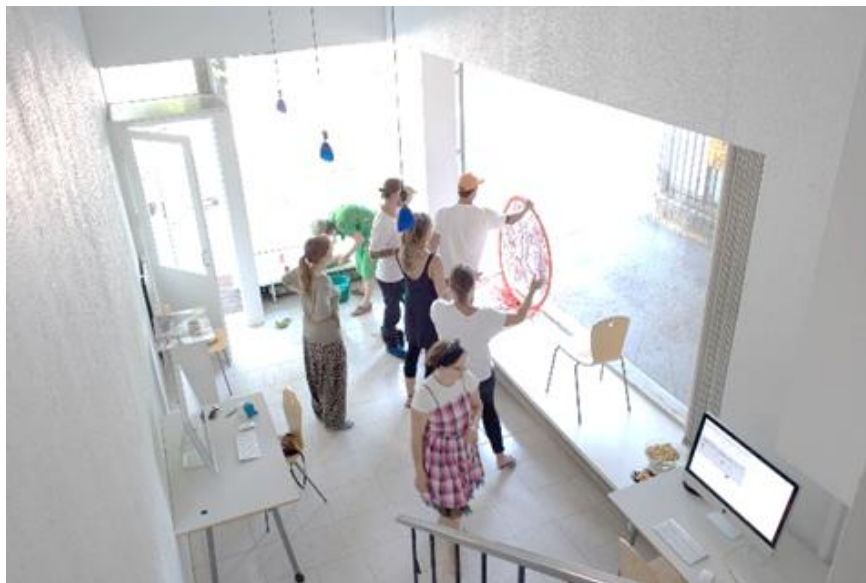

”KULTTUURISUUNNITTELU JA YHTEIS- KEHITTÄMINEN MUKAAN KUULUMISEN JA DELIBERATIIVISEN AKTIIVIKANSA- LAISUUDEN EDISTÄJINÄ”

– TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISYHTEISTYÖHANKKEEN
LOPPURAPORTTI

RONJA KUOKKANEN
MAUNU HÄYRYNEN
VUOKKO KEMPPI-VIENOLA
OSSU ESKELINEN

TAMPEREEN YLIOPISTON PORIN YKSIKKÖ
TURUN YLIOPISTON
KULTTUURITUOTANNON JA MAISEMANTUTKIMUKSEN KOULUTUSOHJELMA
Pori • 2017

KIRJOITTAJAT:

RONJA KUOKKANEN
OSSI ESKELINEN
TAMPEREEN YLIOPISTO
YHTEISKUNTATIETEIDEN TIEDEKUNTA, PORI

MAUNU HÄYRYNEN
VUOKKO KEMPPI-VIENOLA
TURUN YLIOPISTO
KULTTUURITUOTANNON JA MAISEMANTUTKIMUKSEN KOULUTUSOHJELMA

2017

KUVA:
JUKKA JUHALA

ISBN 978-952-03-0392-1 (pdf)

TIIVISTELMÄ

”Kulttuurisuunnittelu ja yhteiskehittäminen mukaan kuulumisen ja deliberatiivisen aktiivikansalaisuuden edistäjinä” – tutkimus- ja kehittämissyhteistyöhankkeessa on tutkittu laajapohjaisen kulttuurisuunnittelun ja yhteiskehittämisen soveltuvuutta paikallisyhteisöjen identiteettien vahvistamiseen, mukaan kuulumiseen (social inclusion), kansalaisten aktivointiin sekä eri aluetoimijoiden yhteistyön kehittämiseen deliberatiivisuuden ja demokraattisen dialogin avulla. Hanketta toteuttivat vuonna 2016 Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen koulutusohjelma (KTMT) sekä Tampereen yliopiston Porin yksikkö (Tay) omien painopisteidensä ja toimenpiteidensä kautta. Hankeosuudelle on ollut yhteistä osallisuuden ja yhteistyön piirteiden kartoittaminen sekä osallisuuden ja yhteistyön edistämisen keinojen kehittäminen. Kohteina ovat olleet muutosalueet ja yhteisöt Satakunnassa kuten kuntaliitosalueet ja muut rakennemuutosalueet. Myös Satakunnan maaseutua ja kyläyhteisöjä on otettu mukaan hankkeeseen. Tavoitteena on jatkaa hanketta vuonna 2017.

Tay:n Porin yksikön osuudessa tarkasteltiin, miten Sote –uudistuksen yhteydessä voidaan paikallisesti kehittää toimijoiden välistä yhteistyötä deliberatiivisten menetelmien avulla sekä osallistaa kuntalaisia. Kohderyhmänä ovat olleet sosiaali- ja terveysalan yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin toimijat, ikäihmiset ja osaltaan lasten huoltajat. Tutkimusaineisto kerättiin kehittämistyön yhteydessä toteuttamalla kohdealueeksi valikoituneessa Säskylän kunnassa deliberatiivisia tilaisuuksia: ikäihmisten deliberatiivinen mielipidemittaus lähipalveluista ja osallisuudesta sekä paikallisten sote-alan toimijoiden keskustelutilaisuus paikallisesta yhteistyöstä muuttuvassa sotessa. Säskylän kunnassa on hankkeen myötä virinnyt kiinnostusta edelleen kehittää yhteisöllisyyttä ja osallisuutta kehittäviä toimia.

KTMT on vuoden 2016 aikana tutkinut osallistavan kulttuurisuunnittelun ja yhteisötaiteen näkökulmien yhdistämistä kaupunkikehittämisessä, kohdealueina Sampolan lähiö sekä Hevosluotojen ja Karjarannan alueet. Sampolassa osallistuttiin Suomen ensimmäisen yhteisötaiteen triennaalin järjestämiseen yhteistyössä Aallon Porin yksikön, taiteilijaryhmä T.E.H.D.A.S. ry:n ja Porin kaupungin kanssa. Karjarannan ja Hevosluotojen alueella on tutkittu yhteisötaiteen yhdistämistä julkisten tilojen kehittämiseen yhteisöllisten tilankäyttöjen ja paikkamuistojen pohjalta yhteistyössä Aalto / Porin, Porin kaupungin ja Hevosluodossa Luodon siirtolapuutarhayhdistyksen kanssa. KTMT on myös osallistunut Porin Taidemuseon osallistavaa kaupunkitaidetta ja kaupungin eri toimijoiden yhteistyötä käsitelleen Art @ the Heart of the City – Taidetta kaupungin sydämessä –näyttelyn ja sen ohjelman järjestämiseen.

Tässä raportissa kuvataan vuoden 2016 osalta hankkeen lähtökohtia, organisoitumista, tavoitteita ja tavoitteiden mukaisia kehittämistoimia sekä johtopäätöksiä ja tehdään suosituksia.

Sisällys

1.	TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT	1
1.1.	Keskusteleva eli deliberatiivinen demokratia	1
1.2.	Kohderyhmät ja kohdealueet	3
1.3.	Organisoituminen ja yhteistyötahot	4
2.	TAVOITTEET	4
2.1.	Tay:n tavoitteet	4
2.2.	KTMT:n tavoitteet	5
3.	TAVOITEKOHTAINEN TOTEUTUS JA TUOTOKSET	5
3.1.	Keskustelukulttuurin vahvistamista ja kuntalaisten kuulemista - Tay:n hankeosio käytännössä	5
3.2.	Kulttuurisuunnittelua, osallistavaa aluekehittämisen tutkimusta	6
1.1.	6
4.	TULOKSET JA TUOTOKSET	8
4.1.	”Yhteisöllisyys ja oman yhteisön sisäinen yhteishenki ja yhteispeli, ettei siihen vaan tulisi säröjä, koska se on täällä varsin tärkeässä roolissa.” – Sote -toimijoiden yhteiskehittäminen	8
4.2.	”Vähän pelottaa, jos kaikki päätökset tehdään sitten jossakin kaukana.” – Ikäihmisten lähipalvelut ja osallisuus.....	9
4.3.	Hevosluodon siirtolapuutarhaviilijöiden näkemyksiä alueen kehittämisen ja suojelun rajoista ..	10
5.	VIESTINTÄ JA TAPAHTUMAT	11
6.	POHDINTA JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	12
6.1.	Havaintoja ja kehittämis ehdotuksia.....	13
6.2.	Ajatuksia jatkokehittämisestä	14
	Lähteet.....	16
	Liitteet.....	18

1. TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT

Kunta palvelujen tuottajana ja asumisen ja elämisen paikkana on meneillään olevien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistuksen ja maakuntaudistuksen myötä muutoksessa. Julkisten sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämistä vastuu siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä 18 maakunnalle vuoden 2019 alussa. (Sosiaali- ja terveysministeriö & Valtionvarainministeriö 2016.) Maakunnan vastuulla on tulevaisuudessa integroida eli yhteen sovittaa sosiaali- ja terveystalvelut perus- ja erityistasolla toimiviksi palvelu- ja hoitoketjuiksi. Kunnat vastaavat jatkossa työllisyyden hoidosta, osaamisen ja sivistyksen sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, liikunta-, kulttuuri- ja muista vapaa-ajan palveluista, nuorisotoimesta, paikallisesta elinkeinopolitiikasta, maankäytöstä, rakentamisesta sekä kaupunkisuunnittelusta. (Satakuntaliitto 2016.) Kunnilla tulee siis edelleen olemaan paikallisen osallistumisen, demokratian ja väestön hyvinvoinnin ja arjen sujumisen kannalta keskeisiä tehtäviä. Kyse on kuitenkin siitä, miten osallistaminen ja osallistuminen asettuu uudessa hallinnon uudistuksen tilanteessa.

Kulttuurisuunnittelu ja yhteiskehittäminen mukaan kuulumisen ja deliberatiivisen aktiivikansalaisuuden edistäjinä yhteistyöhankkeessa tutkittiin laajapohjaisen kulttuurisuunnittelun ja yhteiskehittämisen soveltuvuutta paikallisyhteisöjen identiteettien vahvistamiseen, mukaan kuulumiseen (social inclusion), kansalaisten aktivointiin sekä eri aluetoimijoiden yhteistyön kehittämiseen deliberatiivisuuden ja demokraattisen dialogin avulla. Hanketta toteuttivat Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen koulutusohjelma (KTMT) ja Tampereen yliopiston Porin yksikkö (Tay) omien painopisteidensä ja toimenpiteidensä kautta. Tay:n hankeosio on osa Porin sosiaalitieteellinen oppimiskeskittymä yliopistokeskustyhteistyöhanketta. Hankeosapuolille on ollut yhteistä osallisuuden ja yhteistyön piirteiden kartoittaminen sekä osallisuuden ja yhteistyön edistämisen keinojen kehittäminen. Hanketta toteutettiin vuonna 2016.

KTMT on jatkanut kulttuurisuunnittelua koskevaa tutkimusta strategista kaupunki- ja aluekehittämistä tukevana osallistavana toimintatapana. Painopiste on ollut kulttuurisuunnittelun tavoitteita toteuttavassa taiteellisessa ja muussa kulttuuritoiminnassa, joiden avulla on mahdollista työstää kohdealueiden merkityksiä ja identiteettejä sekä nostaa nämä osaksi poikkisektoraalista päätöksentekoa. Tay:n yksikön osuudessa tarkasteltiin sitä, miten sosiaali- ja terveystalvelujen muutostilanteessa, Sote-uudistuksen yhteydessä, voidaan paikallisesti osallistaa kansalaisia ja kehittää sote-palvelujen tuottajien välistä yhteistyötä deliberatiivisten eli keskustelevien menetelmien kautta. Yhteiskehittäminen vaatii tuekseen deliberatiivisia toimintatapoja, joissa pääasiassa eivät ole valtasuhteet vaan tasapuolinen keskustelu.

1.1. Keskusteleva eli deliberatiivinen demokratia

Deliberaatio tarkoittaa syvällistä harkintaa ja pohdintaa, puntarointia, jossa pyritään käsiteltävän asian ymmärtämiseen monista eri näkökulmista. Deliberatiivinen demokratia tarkoittaa siis harkitsevaa,

pohdiskelevaa tai keskustelemaa demokratiaa. Se on ajatus ideaalista hallintatavasta, jossa yhteiskunnallisten päätösten oikeutus syntyy laadukkaaseen informaatioon pohjautuvassa tasa-arvoisessa keskustelussa. (Dryzek 2000; Gastil & Levine 2005; Fishkin 2009; Herne & Setälä 2005.)

Deliberatiivinen demokratia tarjoaa täydentäviä keinoja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Näkemyksenä on, että kansalaisosallistumista kehittämällä voidaan vahvistaa demokratian toteutumista ja päätöksenteon legitimitettiin, tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta sekä saada tietoa julkisen palvelujärjestelmän kehittämiseen suoraan kansalaisilta ja asiakkailta. Tähän sisältyy ajatus siitä, että kaikilla tulisi olla oikeus ja mahdollisuus osallistua heitä itseään koskevaan päätöksentekoon ja tulla informoiduiksi päätöksentekoon keskeisesti vaikuttavista seikoista. (Dryzek 1990; Herne & Setälä 2005; Moscrop & Warren 2016.)

Deliberatiivisen demokratian voi nähdä nousseen kritiikkinä nykyisen edustuksellisen demokratian haasteisiin tai epäkohtiin. Siihen, miten etäällä poliittisen päätöksenteon koetaan usein olevan ihmisten jokapäiväisestä elämästä ja arkikokemuksesta ja heikommassa asemassa olevien, syrjään jäävien ihmisryhmien äänen kuulumattomuuteen. Paljon puhutaan myös kansalaistaitojen ja äänestysinnostuksen heikentymisestä sekä ihmisten passivoitumisesta ja kiinnostuksen vähenemisestä yhteisiä tai yhteiskunnallisia asioita kohtaan. Perinteisten osallistamismuotojen ja vaikuttamiskanavien rinnalle onkin nähty tarvittavan sellaisia kanavia, jossa kansalaiset saavat punnita omia mielipiteitään ja saavat sen pohjaksi laadukasta ja asiaankuuluvaa tietoa. (Dryzek 1990; Herne & Setälä 2005.) Deliberatiivinen demokratia pitää sisällään erilaisia menetelmiä luoda tällainen deliberatiivishenkinen ympäristö. Näitä ovat esimerkiksi kansalaisraadit, osallistava budjetointi sekä tässä raportissa esiintyvä deliberatiivinen mielipidemittaus.

Yksinkertaistettuna deliberatiivisen demokratian sovellutukset toteutetaan usein niin, että joukko ihmisiä kokoontuu yhteen käsittelemään valittua asiaa tai ongelmaa. Heille annetaan mahdollisuus ja aikaa keskustella, kysyä ja saada tietoa ja kuulustella asiantuntijoita. Jokaista kuullaan ja eriäviä näkemyksiä arvostetaan. Tasa-arvoisessa keskustelussa voidaan päästä yhteiseen näkemykseen ratkaisuista ja yhteisestä hyvästä ja voidaan tuottaa ideoita ratkaisuista monimutkaisiin ongelmiin, joihin ei ole olemassa yhtä oikeaa vastausta. Näin voidaan tuottaa laajasti hyväksytyjä näkemyksiä siitä, mitä pitäisi tehdä ja kuulla ja osallistaa niitä, joita asia koskee tai ratkaista eriävien intressien aiheuttamia konflikteja. (Vartiainen & Raisio 2011.)

Deliberatiivisen demokratiaan ja osallistamismuotoihin on esitetty myös kritiikkiä. On todettu, että usein deliberatiivisen demokratian toteuttaminen jää yksittäisten osallistamistilaisuuksien järjestämiseksi eikä asetu todellisuudessa osaksi edustuksellisen demokratian järjestelmiä. Kritiikkiä on esitetty myös siitä, toteutuuko otantaan perustuvissa osallistamismenetelmissä todellinen edustavuus vai valikoituuko mukaan niitä, jotka ovat aktiivisia ja osallisia jättäen jälleen syrjään jäävien äänen kuulumattomiin. Deliberaation, eli puntaroivan, informoidun ja tasa-arvoisen keskustelun aikaansaaminenkaan ei ole aina helppoa. Deliberaation laatu voi kärsiä jo agendalle asetetun asian

valinnassa aina itse keskusteluun asti, jotka molemmat ovat alttiita valta-asetelmille ja elitismille. (Dryzek 2000; Moscrop & Warren 2016.)

Deliberatiivisen demokratian teoreetikkojen joukossa on kuitenkin myös niitä, jotka näkevät, että deliberaation ei aina tarvitse liittyä yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, vaan se voi olla arvokasta monenlaisissa yhteyksissä aina pienistä yhteisöistä paikallis- ja aluetasolle sekä eri toimijoiden tai asiantuntijoiden ja kansalaisten välillä. (Vrt. 9-10 Mansbridge ym. 2012, 9-10.) Tällöin voitaisiinkin mukaan puhua deliberatiivisen demokratian sijaan demokraattisesta deliberaatiosta (Dryzek 2000).

Kulttuurisuunnittelu ja yhteiskehittäminen mukaan kuulumisen ja deliberatiivisen aktiivikansalaisuuden edistäjinä-hankeessa on lähdetty liikkeelle siitä, että eri ryhmien ja ihmisten välinen deliberaatio tukee paikallista yhteiskehittämistä ja osallisuutta. Kansalaisten kohdalla tiedetään, että deliberatiiviset osallistumismuodot kuten kansalaisraadit lisäävät kansalaisten tietämystä käsiteltävästä asiasta, kehittävät kansalaistaitoja, vahvistavat kykyä tehdä valistuneita valintoja ja päätöksiä tilanteessa, jossa kansalaisilla ei ole tarpeeksi tietoa vaikeasti hahmotettavasta asiasta. Deliberatiiviset osallistumismuodot voivat myös vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa lisäämällä eri ryhmien ja erilaisista taustoista tulevien kansalaisten kanssakäymistä ja ajatustenvaihtoa sekä luottamusta toisiinsa. Näin voidaan tukea uudenlaisten tulkintojen ja käsitysten sekä toisten näkemysten ja tarpeiden huomioimista. (Mansbridge 1999; Searing 2007.)

1.2. Kohderyhmät ja kohdealueet

Yhteistyöhankkeen kohteina ovat olleet muutosalueet ja -yhteisöt Satakunnassa kuten kuntaliitosalueet ja muut rakennemuutosalueet. Myös Satakunnan maaseutua ja kyläyhteisöjä on otettu mukaan hankkeeseen.

TaY:n hankeosion kohteeksi valittiin Säskylän kunta. Säskylä on maaseutumainen kunta Satakunnassa, jonka noin 7200 asukkaasta pääosa (82,5%) asuu taajamissa. Köyliö liittyi Säskylään kuntaliitoksessa 1.1.2016. (www.säskylä.fi 2016.) Säskylässä on jo aikaisempia hyviä kokemuksia deliberatiivisten osallistumismenetelmien toteuttamisesta ja hankkeen toimintavuonna siellä toteutettiin deliberatiiviseen demokratiaan perustuva lapsiperheiden kansalaisraati. Hankkeessa työskennellyt YTM Ronja Kuokkanen toteutti tilaisuuden, joten hän oli jo perehtynyt Säskylän keskustelukulttuuriin. Kohderyhmänä olivat paikallisten sote-palvelujen yksityisen, kolmannen ja julkisen sektorin tuottajat sekä paikalliset asukkaat, erityisesti ikäihmiset.

Vuonna 2016 KTMT:n kohdealueina olivat Sampolan kaupunginosa, Karjarannan asuatomessualue ja Hevosluoto. Kohderyhminä olivat Sampolan asukkaat, alueilla toimivat taiteilijat ja luovien alojen toimijat, Hevosluodon siirtolapuutarhan ja viljelypalstojen käyttäjät, Porin Taidemuseon kävijät sekä Porin eri hallintokunnat.

1.3. Organisoituminen ja yhteistyötahot

Yhteistyöhankkeen vastuuhenkilöinä ja toimenpiteiden toteutumisen vastuutahoina ovat toimineet Maunu Häyrynen (KTMT) ja Ossi Eskelinen (suunnittelullinen ja fasilitaattori-osuus; Tay/Pori). Tay:n osalta hanke kytkeytyy yksikön Porin sosiaalitieteellinen oppimiskeskittymä (POSOK) EAKR-hankeeseen, jossa yhtenä tavoitteena on tehdä kehittämis- ja tutkimusyhteistyötä oppilaitosten kesken.

Tampereen yliopiston Porin yksikön hankeosion käytännön toimista vastasi tutkimusavustaja YTM Ronja Kuokkanen. Hankkeen pääyhteistyötahot olivat kohdealueeksi valikoituneen Säskylän kunnan sosiaali- ja terveystoimijat sekä paikalliset sosiaalialan järjestöt sekä eläkeläisyhdistykset.

KTMT:n hankeosuudessa keskeisinä yhteistyötahoina ovat olleet Aalto-yliopiston Porin yksikkö, Porin kaupunkisuunnittelutoimi, puistotoimi ja kulttuuritoimi, Porin Asuntomessut 2018, T.E.H.D.A.S. ry, Porin Taidemuseo sekä Hevosluodon siirtolapuutarhayhdistys. Lisäksi on tehty julkaisuyhteistyötä suomalais-ruotsalaisen tutkijaryhmän kanssa. Hankeosion käytännön toimista vastasi elokuuhun 2016 asti projektitutkija Pia Hovi-Assad ja siitä vuodenvaihteeseen projektitutkija Vuokko Kemppe-Vienola.

2. TAVOITTEET

2.1. Tay:n tavoitteet

TaY:n hankeosissa osallisuuden ja deliberatiivisuuden käsitteet kytkettiin sote-toiminnan yhteyteen. Viimeaikaisena trendinä Sote-palvelujen järjestämisen osalta on ollut, että toimitaan ns. ”welfare mix” -periaatteen mukaisesti eli palvelujen järjestäjäosapuolia voi olla useita: esimerkiksi julkinen, yksityinen ja kolmas sektori yhdessä. Kuntalaisten hyvinvoinnin edistämistehtävän toteuttaminen vaatii yhteistyötä kunnissa kuten tähänkin asti. Verkostomainen toiminta on perustunut paikalliseen joustavaan toimintakulttuuriin, luottamukseen ja virallisten suhteiden rinnalle luotuihin verkostoihin sekä paikallisuuteen perustuvaan yhteisöllisyyteen. Muuttuvien rakenteiden myötä palvelutuotantoon liittyvä päätöksenteko voi etäännyä paikallisista yhteisöistä. Voidaankin kysyä, missä määrin palveluja tuottavat toimijat tulevat tekemään yhteistyötä jatkossa hyvinvoinnin kokonaisvaltaisessa edistämistyössä. Entä, mikä on asukkaiden rooli palvelujen kehittämisessä ja paikallisessa hyvinvoinnin edistämisyssä ja miten heitä kuullaan tulevassa muutoksessa?

Hankeosion tavoitteena oli tutkia osallisuuden ja yhteistyön vallitsevaa tilannetta sote-alan muutostilanteessa kohdealueella ja tarkastella millä tavoin osallisuutta ja yhteistyötä voidaan kehittää deliberatiivisen keskustelukulttuurin ja yhteistyöhön perustuvan toiminnan avulla. Tavoitteena oli tukea toimijoiden välistä keskustelukulttuuria ja yhteistyötä käytännössä sekä lisätä toimijoiden ja asiakkaiden tietämystä toimintaympäristössä mahdollisesti tapahtuvista muutoksista sekä aktivoida ja

osallistaa asiakkaita. Tavoitteena oli siis myös tarkastella mahdollisuuksia saada alueen asukkaiden ääni kuuluville.

2.2. KTMT:n tavoitteet

KTMT:n yleisenä tavoitteena on ollut jatkaa vuonna 2013 alkanutta kulttuurisuunnittelun tutkimusta ja julkaisutoimintaa sekä siihen perustuvaa osallistavaa kaupunkikehittämistä. Lähempinä tavoitteina on ollut kehittää kohdealueiden kulttuurilähtöistä osallistamista ja tukea sen avulla asukkaiden ja käyttäjien kulttuurista itsemäärittelyä sekä kulttuurin saavutettavuutta. Toiminnalla on myös pyritty rikastuttamaan asukkaiden ja käyttäjien elämää mahdollistamalla julkisten tilojen kehittämistä ja julkista taidetta. KTMT pyrkii myös levittämään Porin kokemuksiin perustuvaa kulttuurisuunnittelun toimintamallia valtakunnallisesti ja kansainvälisesti hyvänä käytäntönä.

3. TAVOITEKOHTAINEN TOTEUTUS JA TUOTOKSET

3.1. Keskustelukulttuurin vahvistamista ja kuntalaisten kuulemista - Tay:n hankeosio käytännössä

Tay:n hankeosion käytännön toteutus alkoi helmikuussa 2016. Hanketta lähdettiin viemään eteenpäin järjestelytoimien ja suunnittelutyön avulla. Lisäksi perehdyttiin deliberatiivisuuden teoreettisiin ja kansainvälisiin ulottuvuuksiin. Kohdealueen vallitsevan osallisuuden ja yhteistyön kartoittamiseksi perehdyttiin myös Säkylän sote-järjestelyjä ja osallistamismenetelmiä koskeviin erilaisiin dokumentteihin sekä osallistuttiin alueella järjestettäviin asioita koskettaviin asukastilaisuuksiin kuten lapsiperheiden kansalaisraatiin sekä Satasoten kuntakierrokseen (= Satakunnan sosiaali- ja terveyspalvelu-uudistuksen toteuttajaorganisaatio).

Kohdealueen vallitsevan sote –alan toimijoiden yhteistyön kartoittamiseksi sekä toimijoiden välisen keskustelukulttuurin ja yhteiskehittämisen edistämiseksi Tay:n yksikkö järjesti yhteistyössä Säkylän kunnan kanssa keskustelutilaisuuden 10.5.2016. Keskustelutilaisuuteen kutsuttiin ikäihmisten kanssa toimivia kolmannen-, julkisen-, ja yksityisen sektorin edustajia. Kustakin sektorista osallistui kolme edustajaa ja yhteensä keskustelijoita oli yhdeksän henkeä. Edustettuina olivat niin kunnallisen vanhustenhuollon virkamiehet, kotipalveluyrittäjät, yksityiset lääkäripalvelut, kylätoimikunnat, seurakunta, ikääntyvienneuvosto ja eläkeläisyhdistykset. Keskustelutilaisuuden aiheena oli yksityisen, kolmannen ja julkisen sektorin paikallisen yhteistyön tulevaisuus sote -muutoksessa ikäihmisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä. Tilaisuuden keskustelut litteroitiin ja saatu aineisto teemoiteltiin aineistolähtöisesti. Tuloksista tiedotettiin paikallisille toimijoille lähetetyssä raporissa. Tuloksia kuvataan lyhyesti tässä yhteydessä luvussa 4.1.

Syksyn 2016 aikana toteutettiin Säskylän alueen vanhuksille suunnattu deliberatiivinen mielipidemittaus. Mielipidemittauksessa selvitettiin paikallisten ikäihmisten ajatuksia sote-uudistuksesta, lähipalveluista, osallistumisesta ja vaikuttamisesta lähiyhteisössä ja palveluissa sekä hyvinvoinnin omaehtoisesta edistämisestä. Tavoitteena oli myös lisätä heidän tietämystään kuntalaisina palvelukentässä mahdollisesti tapahtuvista muutoksista sote-uudistuksen yhteydessä.

Deliberatiivinen mielipidemittaus toteutettiin kaksiosaisena strukturoituna lomakekyselynä. Toteutus mukaili professori James Fishkin Stanfordin yliopistosta 1988 kehittämää menetelmää (Fishkin 2009). Deliberatiivisessa mielipidemittauksessa sama kysely suoritetaan kaksi kertaa, sisältäen niiden välissä keskustelutilaisuuden, jossa vastaajat saavat tietoa käsiteltävästä asiasta ja pääsevät vaihtamaan toisten kanssa siitä ajatuksia. Erot ensimmäisen ja jälkimmäisen vastausten välillä kuvastaisivat sitä, miten ihmisten näkemykset ja mielipiteet voivat muuttua ja kehittyä monipuolisen informaation ja pohtivan, tasa-arvoisen keskustelun kautta. Yksi suuri eroavaisuus muiden mielipidemittausten kanssa on se, että deliberatiivisessa mielipidemittauksessa kansalaisten ei oleteta omaavat jo valmiiksi selkeätä mielipidettä kompleksista yhteiskunnallista kysymyksistä tai, että heidän mielipiteensä, uskomuksensa ja arvonsa olisivat muuttumattomia. Sen sijaan ajatellaan, että ne voivat muuttua ja jalostua tiedonsaannin ja keskustelun kautta. (Button & Ryfe 2005, 28-30.)

Kysely suunnattiin kaikille Säskylän eläkeikäisille. Kyselylomakkeita jaettiin erilaisissa ikäihmisten tilaisuuksissa ja lomakkeeseen oli mahdollista vastata myös sähköisesti kunnan sivuilla ilmoitetun linkin kautta. Lomakkeeseen vastaamisen yhteydessä vastaajat saivat ilmoittautua keskustelutilaisuuteen, jonka yhteydessä suoritettiin kyselyn toinen osio. Vaihtoehtona oli mahdollista myös vastata vain kyselyn ensimmäiseen osioon. Kyselyn ensimmäisessä osiossa vastaajia oli 35. Vastauksista pääosa tuli paperisten lomakkeiden kautta. Sähköiseen kyselyyn vastasi vain 6. Vastaajista yli puolet eli 20 ilmoittautui myös keskustelutilaisuuteen. Säskylässä järjestettyyn keskustelutilaisuuteen osallistui myös ikääntyneiden palveluissa toimivia kolmannen-, julkisen-, ja yksityisensektorin toimijoita. Tilaisuudessa kuultiin alustusluento, jonka jälkeen käytiin yhteiskeskustelua. Deliberatiivisen vaiheen jälkeen alkuperäinen kysely suoritettiin uudelleen. Keskustelutilaisuus järjestettiin tiistaina 25.10.2016. Alustajana tilaisuudessa oli Heli Valokivi (yhteiskuntatieteiden tohtori, professori (ma.), dosentti) Lapin yliopistosta. Hän puhui vanhusten lähipalveluista, niiden merkityksestä ja uusista tuulista. Deliberatiivisen mielipidekyselyn tuloksista koostettiin erillinen raportti, jota on jaettu tiedoksi kohdealueelle sekä Satasoten organisaatioon. Tuloksia kuvataan lyhyesti tässä yhteydessä luvussa 4.2.

3.2. Kulttuurisuunnittelua, osallistavaa aluekehittämisen tutkimusta

1.1

KTMT on osallistunut toimintavuoden aikana yhden taidetapahtuman eli yhteisötaiteen triennaalin tuottamiseen, yhden valtakunnallista huomiota saaneen taidenäyttelyn tuottamiseen (Art @ the Heart of the City) ja Karjarannan rantapuiston suunnittelutyöhön sekä tehnyt kyselyn Hevosluodon siirtolapuutarhayhdistyksen jäsenille siirtolapuutarha-alueen kehittämisestä. Kokemuksia kulttuurisuunnittelusta Itä-Porin lähiössä on esitelty vuoden mittaan kotimaisissa ja kansainvälisissä

seminaareissa. Ensimmäistä kotimaista tieteellistä kirjajulkaisua aiheesta on valmisteltu yhteistyössä eri kuntien ja yliopistojen edustajien kanssa.

Luodon siirtolapuutarhayhdistys ry:n kanssa yhteistyössä toteutettu kehittämiskysely postitettiin puutarhaviljelijöille yhdistyksen jäsenpostin yhteydessä syksyllä 2016. Kysely oli tarkoitettu vastattavaksi internetissä (<https://www.webropolsurveys.com/S/FC5117583E344FD0.par>, avoinna vastaajille 5.11.- 9.12.2016), mutta kohderyhmän oletettu ikärakenne ja henkilökohtainen osallistumismahdollisuus huomioiden lomake toimitettiin myös paperiversiona. Kyselyssä pääteemana olivat vastaajien paikkakokemukset ja arvotukset, joiden pohjalta suunnitellaan alueen taiteellisen kehittämisen mahdollisuuksia.

Kyselyyn saatiin yhteensä 36 vastausta, joka on 38% koko siirtolapuutarhayhdistyksen palstojen (95 kpl) määrästä. Alueella toimii myös toinen yhdistys, joka hallinnoi erillistä puutarhapalsta-alueita, sekä melontaharrastuspalveluja tarjoava Melamajavat ry. Yhteiskehittämisen toteutumiseksi olisi tärkeää saada nämäkin pienellä alueella toimivat yhdistykset mukaan keskusteluun. Lomakekyselyn lisäksi projektitutkija esitteli ja kävi keskustelua yhdistyksen jäsenten kanssa useassa yhteydessä syksyn aikana, joten kyselyvastausten lisäksi aineiston tulkinnassa on käytetty hyväksi myös tutkijan osallistuvaa havainnointia sekä Hevosluotoa koskevia dokumentteja, kuten kaava-aineistoa, selvityksiä ja Siirtolapuutarhan historiaa koskevia aineistoja. Kyselyaineistoa täydentämään kyselyn tulkinnan perusteella on tarkoitus tehdä keväällä haastatteluja.

Hevosluodossa toteutetun kyselyn mukaan sekä mielipiteet ja näkemykset alueen merkityksistä että osallisuus ja tunne vaikuttamismahdollisuuksista omasta toimintaympäristöstä päättämiseen vaihtelivat. Lähes kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että keskustelua ja yhteistyötä alueen kehittämiseksi tarvitaan lisää. Alueella keskustelua aiheuttivat tällä hetkellä epätietoisuus tulevien Asuntomessujen vaikutuksista maisemaan ja käytännön toimintaan. Karjarannan asuntomessuja rakennetaan kovalla vauhdilla siirtolapuutarhasta nähden Kokemäenjoen jokihaaran toiselle puolelle ja merkittävät vaikutukset siirtolapuutarhayhdistyksen jäsenten toimintaympäristöön ovat jo selkeästi näkyvillä. Hevosluodon puolelle on rakenteilla Porin kaupungin toimesta muun muassa kaupunkilaisten yhteiseksi tarkoitettu Ruokapuisto sekä suunnitteilla oleva siltayhteys Karjarannan puolelta Hevosluodolle.

Tapahtuvat muutokset puhuttavat vuonna 1946 perustetussa Hevosluodon siirtolapuutarhan viljelijöitä, sillä alueen lähiympäristö on muuttumassa radikaalisti. Suurinta pohdintaa aiheuttaa lisääntynyt liikkuminen sekä siirtolapuutarhalaisten kuvaama oman rauhan kadottaminen. Tähän asti Hevosluodon siirtolapuutarha on ollut hieman katseelta suojassa Porin Kansallisen Kaupunkipuiston suojelurajaukseen sisältyvän jokiluodon kärjessä. Perustamisestaan vuodesta 1946 aina vuoteen 1970-luvun puoliväliin Hevosluodolle ainoa kulkuyhteys oli lossireittiä pitkin Karjarannan puolelta. Vuonna 1976 rakennettu maantie ja siltayhteys Kirjurinluodosta paransi alueen saavutettavuutta ja siirsi sitä ikään kuin lähemmäs kaupungin keskustaa. Tällöin alueen luonne muuttui ratkaisevasti, kun kulkeminen ympärivuotisesti sekä tavaroiden, rakennusaineiden ja viljelytarvikkeiden kuljettaminen

helpottui huomattavasti. Nyt Karjarannan puolelta Hevosluotoon suunnitteilla oleva siltayhteys tulee muuttamaan alueen luonnetta yhä enemmän osaksi kaupungin toimintoja ja kaupunkilaisten virkistykseen tarkoitettua kulkureitistöä.

Kyselyn mukaan Karjarannan asuntomessujen osallisina siirtolapuutarhaviljelijät eivät ole tunteneet, että heitä olisi kuunneltu kaikissa tehdyissä päätöksissä. Kritiikkiä suunnitelluista muutoksista on esitetty sanomalehdistössä (esim. Satakunnan Kansa) sekä se tuli esiin siirtolapuutarhaviljelijöiden puheessa ja kyselyvastauksissa. Toisaalta toiset vastaajista näkevät rumaksi koetun teollisuusalueen häviämässä ja sen muuttamisessa asuntoalueeksi hyviä puolia. Myös alueella vierailevien ja ulkoilevien määrän kasvu nähdään toisaalta kiinnostavana mahdollisuutena. Erityisesti siirtolapuutarhayhteisön sisäisistä periaatteista talkoovelvoitteiden värittämä yhteisöllisyys ja mahdolliset uudet sosiaaliset verkostot nähdään myös toisaalla positiivisina kohtaamisina, joita siirtolapuutarhan hieno olemassa oleva perinteikäs ympäristö voi hyödyntää.

4. TULOKSET JA TUOTOKSET

4.1. ”Yhteisöllisyys ja oman yhteisön sisäinen yhteishenki ja yhteispeli, ettei siihen vaan tulisi säröjä, koska se on täällä varsin tärkeässä roolissa.” – Sote -toimijoiden yhteiskehittäminen

Sote -toimijoiden keskustelutilaisuudessa Säkylässä nousi esille kolme erilaista keskustelun pääteemaa: Sotetoimijoiden paikallinen yhteistyö, lähipalvelut sekä ennaltaehkäisy ja terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Toimijat ennakoivat lähipalvelujen heikkenevän. Toisaalta nähtiin mahdollisuuksia uudenlaisiin kevennettyihin paikallisiin lähipalveluratkaisuihin, jotka täydentyvät etäpalveluna saatavilla asiantuntijapalveluilla. Julkisen ja yksityisen sektorin toimijat näkivät kolmannen sektorin ja erityisesti kylätoiminnan merkityksen kasvavan lähipalveluissa ja hyvinvoinnin edistämässä kunnissa, joihin kuuluu laajoja maaseutumaisia periferia alueita. Kunnan ja kolmannen sektorin välisen yhteistyön tiivistämisessä nähdään mahdollisuuksia esimerkiksi joidenkin eilakisääteisten hyvinvointipalvelujen järjestämisessä ostopalveluina kyläyhdistysten toimesta. Kylätoimijat sitä vastoin suhtautuvat palvelutuotantoon varauksellisemmin. Vapaaehtoistyön perinteeseen verrattuna säännöllinen, sitoutumista vaativa palvelutuotanto koetaan kynnyksenä pienille yhdistyksille. Tässä voi nähdä tilan deliberatiiviselle keskustelulle, jossa eri toimijat voivat kuulla toinen toistensa erilaisia näkökantoja ja argumentteja ja sitä kautta mahdollisesti sovittaa erilaisia intressejä yhteen ja tunnistaa kunkin alueen vahvuuksia.

Puhuttaessa ikääntyvien hyvinvoinnin edistämisestä kunnassa, toimijat korostivat kuntalaisten osallisuuden ja toimijuuden vahvistamista sekä palvelujen käyttäjien kuulemista. Oleellisena nähtiin se, miten ikäihmisten omaa vastuuta ja aktiivisuutta oman hyvinvoinnin edistämisestä voidaan tukea ja edistää. Puhuttiin tiedottamisesta, palveluneuvonnasta, asiakasraadeista, vanhusneuvostoista, kansalaistoiminnan mahdollisuuksista, liikunnan tukemisesta, motivointikeinoista, liikuntaan ja

ravintoon liittyvästä neuvonnasta ja muistilistoista sekä ryhmätoiminnoista. Tärkeänä nähtiin, että kotiin jäävät saadaan mukaan.

Paikallisen yhteistyön nykytila näyttää joustavana ja poikkisektoraalisena. Toimijat kuitenkin ennakoivat, että palvelujen järjestämistä ja päätöksenteon keskittyminen maakunnallisille itsehallintoalueille tulee muuttamaan paikallista yhteistyötä. Itsehallintoalueiden järjestämien sote-palvelujen ja kunnallisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen välisten rajapintakysymysten sekä toimijoiden uudelleen tuottajamarkkinoilla asemoitumisen nähdään uhkaavan paikallisen yhteistyön joustavuutta niin eri toimijoiden kesken kuin poikkihallinnollisesti kunnan sisällä. Tällä hetkellä esimerkiksi sosiaalipuolella on tehty joustavaa yhteistyötä vapaa-aikapuolen kanssa monenlaisen hyvinvointia edistävän toiminnan suhteen. Mietittiin, miten jatkossa, kun ei olla enää samaa organisaatiota.

Toimijat ovat huolissaan siitä, että palvelujen tai palvelukokonaisuuksien kilpailuttaminen heikentää pienten paikallisten yritysten ja kolmannen sektorin toimijoiden toimintaedellytyksiä vähentäen näin paikallisen monitoimijaisen yhteistyön moninaisuutta. Uhkakuvana nähdään nykyisellään toimivien keskusteluyhteyksien katkeaminen ja paikallisuuteen perustuvan yhteishengen säröily. Toisaalta palvelujen järjestämistä siirtäminen itsehallintoalueille voi toimijoiden mukaan myös vahvistaa paikallista yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä paikallisessa terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä. Muutos luo mahdollisuuden uudelleen yhteistyökulttuurin luomiseen ja suunnitelmallisen yhteistyön kehittämiseen.

Toimijat kokivat paikallisen yhteistyön jatkuvuuden turvaamisen ja kehittämisen tulevassa uudeltaisessa toimintaympäristössä vaativan yhteisiä keskusteluja ja tapaamisia jatkossakin. Kunnan koolle kutsumia yhteisiä kokoontumisia toivottiinkin säännöllisiksi foorumeiksi, jossa voitaisiin paitsi keskustella myös konkreettisesti suunnitella yhteistyötä. Pitkäjänteisen ja suunnitelmallisen yhteistyön kehittämiseksi ja muutokseen valmistautumiseksi toimijat ehdottivat yhteisten puolivuotissuunnitelmien laatimista ja niiden toteutumisen seuraamista. Yksityisen ja kolmannen sektorin toimijat toivoivat, että kunta ottaisi tästä koordinaatiovastaan ja kutsuisi koolle toimijoiden säännöllisiä yhteisiä tapaamisia ja ideahautomoita. Näin voitaisiin rakentaa paikallinen, yhteinen toimintamalli, jonka keskiössä on kuntalainen ja hänen palvelutarpeensa.

4.2. ”Vähän pelottaa, jos kaikki päätökset tehdään sitten jossakin kaukana.” – Ikäihmisten lähipalvelut ja osallisuus

Ikäihmisten deliberatiivinen mielipidemittaus osoitti, että tuleva sosiaali- ja terveystalouden uudistus aiheuttaa ikäihmisissä epävarmuutta ja huolta tulevasta. Vastaajat kokivat, että heillä ei ole tarpeeksi tietoa uudistuksesta ja se näyttää heille vaikeasti hahmotettavana ja jopa hallitsemattomana. Mielipidemittauksen jälkeen Satasote-organisaatio jalkautui myös Säkylään mikä toi sote-tietoutta myös asukastasolle. Erityisesti huolta herättää lähipalvelujen tulevaisuus ja alueellinen tasa-arvo syrjäisten maaseutualueiden näkökulmasta. Palvelujen tuottajalla ei ollut

ikäihmisille ensisijaista merkitystä. Sitä tärkeämpänä pidettiin hintatasoa ja laatua. Ikääntyvät haluavat luottaa tulevaisuuteen ja siihen, että tarvittava apua ja hyvä hoiva on saatavilla, kun sitä tarvitsee, myös lähellä. Sähköisiin palveluihin suhtautuminen jakoi vastaajia. Toiset suhtautuivat niihin positiivisesti, mutta tosiasia on, että kaikilla ei ole mahdollisuutta tai taitoa sähköisten palvelujen käyttöön ja kohtaaminen koetaan kuitenkin ensiarvoisena.

Hyvinvoinnin tukemisessa ja ikäihmisten asuinkunnassaan arvostamisessa asioissa korostuu toiminnallisuus, yhteisöllisyys, yhdessä tekeminen, osallistaminen, osallistuminen ja yhteistyö niin asiakkaiden ja palvelutuottajien kuin eri sektoreilla toimivien palvelutuottajien välillä. Maksuttomat vapaa-ajanpalvelut ja rakenteet, toisten kohtaaminen sekä liikkuminen ja muu toiminta, koetaan tärkeinä. Kun tätä peilaa sote-uudistuksen myötä kuntaan jääviin tehtäviin, voi kunnissa nähdä avautuvan osallisuutta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevalle toiminnalle uusia mahdollisuuksia. Kun sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuun siirtyessä kuntiin jää terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen muiden hyvin kiinteästi sujuvaan arkeen ja hyvinvointiin liittyvien tehtävien kuten vapaa-ajan palvelujen ja kaupunkisuunnittelun tehtävien kanssa, on tähän mahdollista paneutua uudella tavalla, yhteistyössä asukkaiden ja heitä kohtaavien kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Tästä on Säkylässä hyvä esimerkki: ikäihmisten sumpit. Kahvitilaisuus, joka kokoaa kuukausittain noin 80 ikäihmistä nauttimaan kunnan, seurakunnan ja eläkeläisjärjestöjen järjestämistä luennoista, keskusteluista, kulttuuriesityksistä ja iltapäiväkahvista.

Kyselyssä nousi esille, että ikäihmiset haluavat vaikuttaa ja osallistua kasvokkain ja erilaisissa osallistamistilaisuuksissa mieluummin kuin kasvottomien palautejärjestelmien tai kyselyjen kautta. Voisiko tiedonjakaminen ja deliberatiivinen keskustelu hälventää uudistukseen liittyviä pelkoja ja selventää uudistuksen taustalla vaikuttavia seikkoja tilanteissa, joissa palveluja joudutaan ehkä karsimaan. Vaikka deliberatiivisen mielipidemittauksen toinen vaihe ei tässä tapauksessa onnistunut kokonaisuudessaan, sillä keskustelutilaisuuden jälkeen alkuperäiseen kyselyyn ei saatu enää kattavasti vastauksia, kertyi itse keskustelutilaisuudesta hyviä kokemuksia. Perinteiseen mielipidemittaukseen verrattuna deliberatiivisen keskustelun sisältävä kysely on osallistavampi ja vahvistaa jo itsessään paikallista osallisuutta. Se tuki paikallista yhteisöllisyyttä sekä loi tilan ammattilaisten ja asiakkaiden sekä luottamushenkilöiden kohtaamiselle ja ajatusten vaihdolle. Tämän kaltaiset tilaisuudet ovat oiva kasvualusta yhteisöllisyydelle ja uusille ideoille, joita voidaan viedä paikallistasolla eteenpäin. Keskustelutilaisuus myös aktivoi ikäihmisten omaa toimintaa ja herätti kiinnostusta toisten ajatuksia kohtaan.

4.3. Hevosluodon siirtolapuutarhaviilijöiden näkemyksiä alueen kehittämisen ja suojelun rajoista

Yhden monitasoisen näkökulman osallisuuden kokemukseen antoi Hevosluodon yhtä alueen käyttäjäryhmää koskenut kyselytutkimus. Mielenkiintoista tällaisessa hyvin rajatussa, yhtä osallisryhmää koskevassa paikkakyselyssä oli se, että asukkaat ovat hyvin selkeästi ottaneet kantansa joko puolesta tai vastaan. Oleellista ei tulisi olla sen, kumpi on, vaan miten molempia osapuolia

tydyttävään ratkaisuun päästään. Mielipiteen ja näkemykset vaihtelevat äärestä toiseen, mutta jokaisella kyselyn vastaajalla mielipide on vahva ja se kertoo siitä, että puheen kohde, siirtolapuutarhayhdistyksen hallinnoima paikka, on henkilölle tärkeä ja sillä on monitasoisia merkityksiä.

Tunteiden ja näkökulmien kärjistymiseen vaikuttaa todennäköisesti Hevosluodosta ja asuntomessuista käydyn parin vuoden mittainen kaavamuutoksenväittely (asuntomessut mahdollistava kaavamuutosprosessi aloitettiin vuonna 2014) siitä, kummalle puolelle jokihaaraa Asuntomessut sijoitetaan. Ensimmäinen esitys messualueesta sijaitti Hevosluodon siirtolapuutarhan pohjoispuolella, mutta esitys kaatui muun muassa tulvasuojelusta sekä maisemallisista seikoista johtuvaan kritiikkiin. Lisäksi kyselyyn vastaajien mielipiteiden voimakkuuteen voi vaikuttaa siirtolapuutarhayhdistys-ajatuksen paikkasidonnaisuus, joka konkretisoituu nimenomaan yhdistyksen toiminnan keskipisteessä olevaan viljeltävään maahan ja sen kautta perusteltuun yhteistyöhön, talkoisiin ja voimakkaaseen yhteisöllisyyden korostamiseen. Tämän tulkinnan mukaan paikka määrittelee yhdistystä ja kokiessaan paikan ominaisuutteen olevan uhattuna, ovat osapuolet puolustamassa merkityksellistä paikkaa sanallisesti korostamalla yksilöinä koettuja mielipiteitä. Kuitenkin tämä fyysinen alue Hevosluodossa on kaikkien puhujien mielenkiinnon kohteena, kyse on osallisuudesta ympäristöstä tehtävään päätöksentekoon.

Eryisesti Luodon alueella siirtolapuutarhaviilijöitä huolettaa kyselyn mukaan mahdollinen lisääntyvä ilkeä ja liikenteen lisääntymisen haittojen ja häiriön lisääntyminen. Nämä ilmentävät pelkoa muuttuvan maiseman ja toimintaympäristön muutosten hallitsemattomuudesta ja siitä, että muutos on tapahtumassa nopeasti ja ylhäältä tapahtuvan päätännän ja kireähkön aikataulun perusteella. Kehittämistä ei ole tehty käyttäjä-, yhteisö-, tai kulttuuriperustaisesti vaan päätökset ja muutokset on aikataulujen ja resurssien rajoissa tehty muista lähtökohdista Toisin sanoa puhe pelosta ilmentääkin ennemminkin muutoksen ja koetun osallistumis- ja osallisuusmahdollisuuden puuttumista yhteisistä asioista ja yhteisestä toimintaympäristöstä päättämisessä, kuin todellista uhkaa ilkeästä tai yksityisyyden ja alueen rauhallisuuden menettämisestä. Hevosluodon kysely siis vasta paljasti sen, mitä kulttuuri- tai yhteisölähtöisen kehittämisen tulee olla: yhteisöistä itsestään lähtöisin olevan käyttäjätiedon ja osallisuuden työstämistä ongelmaa kohti ja sillä keinoin ratkaisun etsimistä.

5. VIESTINTÄ JA TAPAHTUMAT

Hanke järjesti torstaina 3.11.2016 opiskelijoille ja aluekehittäjille sekä muille aiheesta kiinnostuneille osallistamista käsittelevän seminaarin. ”Vihdoinkin osallinen” seminaari esitteli kokemuksia ja menetelmiä kuntalaisten osallistamisesta tutkimus- ja kehittämistyön eri näkökulmista sekä hankkeessa toteutettuja osallistamisen menetelmiä ja tulokulmia deliberatiivisuuteen. Seminaarin alustajiin voi tutustua tarkemmin liitteessä 1. Seminaari kokosi yhteen 25 osallisuudesta ja sen edistämisestä kiinnostunutta ja sai hyvää palautetta keskusteleavuudesta. Seminaarissa keskusteltiin

vilkkaasti. Yhteisenä lopputulemana oli, että osallisuus ja osallistaminen ovat tärkeitä yhteiskunnallisia elementtejä, joita tulee jatkuvasti kehittää.

Tay:n hankeosion toimintaa ja näkökulmia yhteiskehittämiseen esiteltiin lisäksi tutkimusavustaja Ronja Kuokkasen toimesta Porin yliopistokeskuksen TiedeAreenassa 23.9.2016 työryhmässä ”Sosiaalinen eheys” esityksellä ”Deliberatiivisuus vahvistaa osallisuutta ja paikallista yhteistyötä hyvinvoinnin edistämisessä” sekä Maaseudun uusi aika ry:n vuoden 2016 Maaseutututkijatapaamisessa ”Oppiva maaseutu” Rovaniemellä 25.8.2016 työryhmässä ”Maaseudun uudet palvelutuottajat” esityksellä ”Yhdessä deliberatiivisesti keskustellen kohti paikallista hyvinvointia, osallisuutta ja yhteiskehittämistä sote-uudistuksessa”

Molempien työryhmäesitysten sisältöihin voi tutustua oheisten linkkien kautta aukeavista abstraktikirjoista:

TiedeAreena 2016: https://tutcris.tut.fi/portal/files/8228327/TiedeAreena_2016.pdf

Maaseutututkijatapaaminen

2016:

http://www.mua.fi/SIRA_Files/downloads/Tutkijatapaamiset/Rovaniemi/absikirja_03_09_2016.pdf

KTMT:n osuutta on esitelty Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARAn ja ympäristöministeriön ”Silta elävään lähiöön”-asuinalueiden kehittämissuunnitelman päätösseminaarissa tammikuussa 2016, Porissa yhteisötaiteen I triennaalissa huhtikuussa, Göteborgissa pohjoismaisessa Nordic Urban Laboratory-tapahtumassa toukokuussa, marraskuussa Etelä-Savon Liiton ”Kuka päättää kulttuurista?”-seminaarissa Mikkelissä ja valtakunnallisilla kulttuuriympäristön neuvottelupäivillä Hämeenlinnassa sekä joulukuussa Museoviraston ”Puhetta perinnöstä” –seminaarissa.

6. POHDINTA JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Yhteistyöhankkeen yhteisenä tavoitteena oli, että kohdepaikkakunnat kehittyisivät pitkäjänteisesti, osallistavasti, monialaisesti ja poikkisektoraalisesti vastauksena rakennemuutokseen ja sotepalvelujen keskittämiseen. Tavoitteena oli myös tuottaa kuva siitä, miten osallisuuden kehittämistä ja deliberatiivisuutta voidaan käyttää hyväksi alueiden kulttuurisuunnittelussa ja sote-toiminnan yhteydessä.

Tay:n hankeosion tavoitteena oli tutkia osallisuuden ja yhteistyön vallitsevaa tilannetta sote-alan muutostilanteessa kohdealueella ja tarkastella millä tavoin osallisuutta ja yhteistyötä voidaan kehittää deliberatiivisen keskustelukulttuurin ja yhteistyöhön perustuvan toiminnan avulla. Tavoitteena oli tukea toimijoiden välistä keskustelukulttuuria ja yhteistyötä käytännössä sekä lisätä toimijoiden ja asiakkaiden tietämystä toimintaympäristössä mahdollisesti tapahtuvista muutoksista sekä aktivoi-da ja osallistaa asiakkaita. Tavoitteena oli siis myös tarkastella mahdollisuuksia saada alueen asukkaiden ääni kuuluville.

Tay:n hankeosiossa havaittiin, että sote-uudistuksen koetaan uhkaavan joustavaa paikallista yhteistyötä. Toimijoilla onkin vahva motivaatio suunnitella yhteistyötä koordinoitusti, pitkäjänteisesti ja muutosta ennakoiden. Toimijat kokivat paikallisen yhteistyön jatkuvuuden turvaamisen ja kehittämisen tulevassa uudenaikaisessa toimintaympäristössä vaativan järjestetyn keskustelutilaisuuden kaltaisia yhteisiä keskusteluja ja tapaamisia jatkossakin. Toimintaympäristön muutos kohtaa kaikkia toimijoita, mutta tällä hetkellä toimijoilla on erilaisia näkemyksiä sote-uudistuksesta ja sen mukanaan tuomista mahdollisuuksista ja haasteista. Eniten erilaisia näkemyksiä oli rooleissa ja vastuista. Nyt deliberatiivisuuden antina voi pitää sitä, että toimijat heräsivät ennakoimaan yhdessä tulevia muutoksia. Paikallisen yhteistyön jatkuvuuden tukemisessa ja uusintamisessa tarvitaan tilaa ja aikaa kommunikatiivisille prosesseille ja toimijoiden väliselle deliberatiiviselle keskustelulle. Deliberatiivinen demokratia korostaa kommunikatiivisia prosesseja.

Ikäihmisten osallistaminen deliberatiivisen mielipidemittauksen kautta tuki paikallista yhteisöllisyyttä sekä loi tilan ammattilaisten ja asiakkaiden sekä luottamushenkilöiden kohtaamiselle ja ajatusten vaihdolle. Tämän kaltaiset tilaisuudet ovat oiva kasvualusta yhteisöllisyydelle ja uusille ideoille, joita voidaan viedä paikallistasolla eteenpäin. Keskustelutilaisuus myös aktivoi ikäihmisten omaa toimintaa ja herätti kiinnostusta toisten ajatuksia kohtaan. Deliberaatio tarkoittaa syvällistä harkintaa ja pohdintaa. Deliberatiiviset osallistumismuodot perustuvat tiedonjakoon ja keskusteluun. Joukko ihmisiä kokoontuu käsittelemään valittua asiaa. Kyse on informoidusta, tasa-arvoisesta keskustelusta. Näin voidaan päästä yhteiseen näkemykseen yhteisestä hyvästä ja tuottaa ratkaisuja monimutkaisiin ongelmiin.

6.1. Havaintoja ja kehittämisehdotuksia

- Paikallisen yhteistyön nykytila näyttää joustavana ja poikkisektoraalisena. Toimijat kuitenkin ennakoivat, että palvelujen järjestämisvastuun ja päätöksenteon keskittyminen maakunnallisille itsehallintoalueille tulee muuttamaan paikallista yhteistyötä. Itsehallintoalueiden järjestämien sote-alueiden ja kuntien toiminnan välisten rajapintakysymysten sekä toimijoiden uudenaikaisen tuottajamarkkinoilla asemoitumisen nähdään uhkaavan paikallisen yhteistyön joustavuutta niin eri toimijoiden kesken kuin poikkihallinnollisesti kunnan sisällä. Uhkakuvana nähdään nykyisellään toimivien keskusteluyhteyksien katkeaminen ja paikallisuuteen perustuvan yhteishengen säröily.
- Kolmannen sektorin ja erityisesti kylätoiminnan merkityksen nähdään kasvavan lähipalveluissa ja hyvinvoinnin edistämässä kunnissa, joihin kuuluu laajoja maaseutumaisia periferia-alueita. Kunnan ja kolmannen sektorin välisen yhteistyön tiivistämisessä nähdään mahdollisuuksia.
- Kuntalaisten osallisuus nähdään kokonaisuutena, johon kuuluu heidän oman vastuunsa ja aktiivisuutensa tukeminen oman hyvinvoinnin edistämässä. Tämän nähtiin vaativan mm. tiedottamista, palveluneuvontaa, osallistumisen kanavia kuten asiakasraateja,

kansalaistoiminnan mahdollistamista, yhteisöllistä vapaa-ajantoimintaa, maksuttomia hyvinvointipalveluja, kohtaamispaikkoja ja-tilanteita.

- Ikäihmisten deliberatiivinen mielipidemittaus osoitti, että tuleva sosiaali- ja terveystalouden uu-distus aiheuttaa ikäihmisissä epävarmuutta ja huolta tulevasta. Se näyttäytyy heille vaikeasti hahmotettavana ja jopa hallitsemattomana. Erityisesti huolta herättää lähipalvelujen tulevaisuus ja alueellinen tasa-arvo syrjäisten maaseutualueiden näkökulmasta. Tiedonjakaminen ja deliberatiivinen keskustelu voi hälventää uudistukseen liittyviä pelkoja ja selventää uudistuksen taustalla vaikuttavia seikkoja tilanteissa, joissa palveluja joudutaan ehkä karsimaan.
- Kuntalaiset haluavat vaikuttaa ja osallistua kasvokkain ja erilaisissa osallistamistilaisuuksissa mieluummin kuin kasvottomien palautejärjestelmien tai kyselyjen kautta.
- Deliberatiivishenkinen ympäristö voidaan luoda monella eri tavalla ja tapahtua eri foorumeilla. Osallistamisessa kannattaa hyödyntää valmiita foorumeja tavoitettaessa eri ryhmiä.
- Aiheeseen liittyvät tutkimus –ja kehittämishankkeet ovat tärkeitä jatkossakin. Deliberatiivisuuden vaalimisesta pitäisi tulla kuitenkin jatkumo niin, että sitä kehitetään kuntien ja asukkaiden toimesta ilman erillisiä kehittämis- tai tutkimushankkeita. Kuntien tulisi ottaa osallisuusasia omakseen niin, että tekevät asioita osallisuuden ja asukkaiden aktiivistamisen hyväksi.
- Sote-uudistusta koskeva asukkailta ja toimijoilta saatu aineisto / tietous tulee välittää päättäjien tietoisuuteen. Viesteissä tulisi olla tulevaisuutta ennakoiva ote.
- Sote-toimijoiden tulisi jalkautua kansalaisten pariin, kuten Satasoten osalta on jo tapahtunutkin. Tällä tavoin asukkaat tuntevat olevan osa kehittämisprosessia.
- Hanke osoitti, että deliberatiivinen kehittäjäsoveltuu yhtä hyvin kulttuurin osa-alueelle kuin sosiaalitieteelliseen kehittäjyyteen
- Painopisteen olisi hyvä olla tutkijoiden / kehittäjien yhteisöissä tekemän työn osalta heidän ja asukkaiden yhteisessä toimivuudessa, jota voi sitten raportoida myös tutkimuksellista näkökulmasta

6.2. Ajatuksia jatkokehittämisestä

Tay:n hankeosion tulokulmasta tarkasteltuna Sote-uudistuksen monipolvisuuden vuoksi on ilmennyt selvää tarvetta jatkaa osallisuuden ja yhteistyön kartoittamista ja laajentaa deliberatiivisuus-hanketta muillekin alueille. Myös kohdealueen yhteisö on tuonut esille tarpeen jatkaa hanketta. Sote-

toimijoiden keskustelutilaisuudessa kävi ilmi, että kentältä on noussut tarve maaseudun kylätoimijoiden aktivoimiseen ja pienten kylien yhteistyön kehittämiseen. Jatkohankkeessa olisikin hyvä pyrkiä yhteistyöhön maaseudun kehittäjäorganisaatioiden kanssa ja kokeilla käytännössä sote – uudistukseen ja yhteistyöhön liittyvää koulutusta/keskustelutilaisuutta. Yhteistyöhön ja osallisuuteen liittyvää aineistoa tulisi kerätä lisää toteuttaen alueella osallisuutta ja yhteistyötä lisääviä konkreettisia toimia. Yhteisöistä tullut viesti tulisi myös saattaa sote-päätäjien ja organisoijien tietoisuuteen. Parhaimmillaan hanke voisi tuottaa Satasoten kehittämistyötä. Lisäksi deliberatiivisuuden teoreettista tarkastelua tulisi syventää kytkettynä paikallisosallisuuteen hyödyntäen konkreettisia esimerkkejä hankealueilta. Tämä kokonaisuus tuottaisi tietoa siitä, miten alueiden osallisuutta voisi vahvistaa deliberatiivisesti sote-kontekstissa. Vuoden 2016 yhteistyöhanke osoitti, että deliberatiivisuuden menetelmä soveltuu kulttuurisuunnittelun ja yhteiskehittämisen työvälineeksi ja aktiivikansalaisuuden edistäjäksi. Muun muassa järjestetty ”Vihdoinkin osallinen” seminaari, joka esitteli kokemuksia ja menetelmiä kuntalaisten osallistamisesta sekä kaupunkisuunnittelun, yhteisötaiteen että sosiaali- ja terveystalvelujen näkökulmista, osoitti deliberatiivisen lähestymistavan paitsi soveltuvan monille eri aloille ja kunnan eri hallintokuntiin menetelmällisesti myös innostavan ihmisiä ja tuovan heitä yhteen jaetun näkemyksen ääreen osallistamisen tärkeydestä. Kun erilaisista taustoista tulevien kanssakäymistä ja ajatustenvaihtoa edistetään, syntyy usein uusia ajatuksia ja luottamus toisia kohtaan vahvistuu. Näin mahdollistuu antoisa yhteiskehittäminen. Kehittämiskysymykset ja aiheet voivat olla moninaisia, mutta yhdistävä tekijä voi olla jaettu näkemys demokratiasta ja osallistamisesta. Voimme jopa havaita, että erillisinä pidetyt kehittämishaasteet eivät sittenkään ole tiukkarajaisesti vain yhden toiminta-alan sisälle kuuluvia, vaan yhteiskehittämisestä voi syntyä aivan uudenlaisia hyvinvointivaikutuksia.

Lähteet

Kirjallisuus:

Button, Mark & Ryfe, David Michael (2005) What can we learn from the practice of deliberative democracy? Teoksessa: John Gastil & Peter Levine (2005) *The Deliberative Democracy Handbook. Strategies for Effective Civic Engagement in the Twenty-First Century*. San Francisco: Jossey-Bass. Sivut: 20-36.

Dryzek, John, S. (1990) *Discursive Democracy*. New York: Cambridge University Press.

Dryzek, John, S. (2000) *Deliberative democracy and beyond. Liberals, critics, contestations*. Oxford University Press.

Fishkin, James. S. (2009). *When the People Speak: Deliberative Democracy & Public Consultation*. Oxford University Press.

Gastil, John. & Levine, Peter. (2005) *The Deliberative Democracy Handbook: Strategies for Effective Civic Engagement in the Twenty-First Century*. San Francisco: Jossey-Bass.

Herne, Kaisa & Setälä, Maija (2005). Deliberatiivisen demokratian ihanteet and kokeilut. *Politiikka* 3, 175-188.

Hovi-Assad, Pia (2016). Santtu ja Tyltty Seniori-ikäisten arvokasta kulttuuriperintötyötä Porissa. *Kotiseutu* 103 (2016), 76 – 83.

Häyrynen, Maunu (2015). Cultural Planning in Ageing Suburbs: Applicability of Approach. *Culture and Local Governance* 5 (1-2) 2015

Häyrynen, Maunu et al. (2015). *Lähikuva lähiöstä! Itä-Porin kulttuurikartoitus ja toimenpidesuunnitelma Pori: Turun yliopisto*.

Mansbridge, Jane (1999) Should Blacks Represent Blacks and Women Represent Women? A Contingent "Yes". *The Journal of Politics*: Vol. 61, No. 3., 628-657.

Mansbridge, Jane, Bohman, James, Chambers, Simone, Christiano, Thomas, Fung, Archon, Parkinson, John, Thompson, Dennis F & Warren, Mark E.. Systemic approach to deliberative democracy. (2012) Teoksessa John Parkinson & Jane Mansbridge (toim.) (2012) *Deliberative Systems*. Cambridge University Press. Sivut: 1-26.

Moscrop, David and Warren, Mar (2016) when is deliberation democratic? Journal of public deliberation: Vol. 12: Iss. 2, article 4.

Searing, Donald D., Solt, Frederick, Conover, Pamela & Crewe, Ivor (2007) "Public Discussion in the Deliberative System: Does it make Better Citizens?" British Journal of Political Science: 37 (4): 587.

Stevenson, D. & Young, G. (2013). Companion for Culture and Planning. Ashgate.

Vartiainen, Pirkko & Raisio, Harri (2011) Osallistumisen illuusiosta aitoon vaikuttamiseen.

Deliberatiivisesta demokratiasta ja kansalaisraatien toteuttamisesta Suomessa. Suomen kuntaliitto.

www-sivut:

Satakuntaliitto (2016) Maakuntauudistus Satakunnassa. Saatavilla:
http://www.satakunta2019.fi/?page_id=240. Viitattu 15.12.2016.

Sosiaali- ja terveysministeriö & Valtiovarainministeriö (2016) Mikä on Sote-uudistus? Saatavilla:
<http://alueuudistus.fi/mika-on-sote-uudistus>. Viitattu 25.11.2016.

University of Standford Centre for Deliberative Democracy (2016) What is Deliberative Polling.
Saatavilla: <http://cdd.stanford.edu/what-is-deliberative-polling/>. Viitattu 22.12.2016.

www.säkylä.fi (2016) Saatavilla: <http://www.sakyla.fi/>. Viitattu 10.11.2016.

Liitteet

”VIHDOINKIN OSALLINEN!”

Seminaari esittelee kokemuksia ja menetelmiä kuntalaisten osallistamisesta tutkimus- ja kehittämistyön eri näkökulmista.

Kuva: Jukka Juhala

Seminaari on ilmainen ja avoin kaikille asiasta kiinnostuneille. Osallistujille tarjotaan kahvit. Lämpimästi tervetuloa!

Ilmoittaudu mukaan oheisesta linkistä:

<https://elomake3.uta.fi/lomakkeet/17841/lomake.html>

Ilmoittautuminen päättyy maanantaina 31.10.

Aika: torstai 3.11. klo 14.00–17.00

Paikka: Luokkahuone 267, Porin yliopistokeskus

Ohjelma:

14.00	Kahvit ja aloitus
14.15	Sote-uudistus ja kansalaisten osallisuus
Ossi Eskelinen, yliopistonlehtori, Tampereen yliopiston Porin yksikkö
14.30	Deliberatiivinen demokratia paikalliskehittämisessä
Ronja Kuokkanen, tutkimusavustaja, Tampereen yliopiston Porin yksikkö
15.00	Tarinoita täydennysrakentamisesta Tampereen Tammelassa
Antti Wallin, tutkija, Tampereen yliopisto
15.30	Yhteissuunnittelu ja taidelähtöisyys
Maunu Häyrynen, professori, Turun yliopisto
16.00	Yhteisötaide ja osallisuus
Suvi Solkio, yhteisötaiteen läänintaiteilija, Taiteen edistämiskeskus, Länsi-Suomen toimipiste
16.30	Karjarannan placemaking
Daniel Nagy, kaavoitusarkkitehti, Porin kaupunki
17.00	Päätös

Tilaisuuden järjestävät yhteistyössä
Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen koulutusohjelma ja
Tampereen yliopiston Porin yksikkö.